

hogy ha egy közjük tartozó kapna egy *Adevărul*, égesse el vagy küldje vissza anélkül, hogy elolvassa. Bizonyára attól félnek, hogyha valaki elolvassa az *Adevărul*, mindjárt felvilágosul, hogy „az újjászervezetek” az orránál fogva vezetik, és hogy a *Voința poporului*-ban holmi tudatlanok csupa oktalanságot írnak.

Így állunk az „újjászervezettekkel”, akik — ismételjük — olyan egyének, hogy személyes érdekből, üzletből alakítottak pártot és lapot, hogy a népből éljenek.

Óvakodjatok tőlük, mint a tüztől!

Most pedig írunk egyet-mást Russu-Şirianuról is, aki lapjában kimutatta az „újjászervezetek” becstelenségeit. Megdicsérik őt, ha meg lennének győződve, hogy azért írta, amit írt, hogy megmentse a népet a mammonoktól. De nem így van! Ő feltárja az „újjászervezetek” galádságait, de aztán veri a mellét, hogy Istenem, milyen derék ember is ökelme! Mert őt a népért már be is börtönözték, ő óvta a népet az „újjászervezettektől” s a Siriaiak² felé fordulva tanácsolja nekik, hogy csak utána menjenek. (Úgy látszik, azt akarja, hogy megválasszák képviselőnek.)

Hát tisztelt Russu-Şirianu, mi úgy tudjuk, hogy egy jóérezsű ember nem dicséri magát, amikor mások hibáira mutat. Sem a Siriaiak, sem az egész világ előtt.

*

Testvérek! Az egész ország szociáldemokratái!

Bocsássátok meg, hogy az *Adevărul* hasábjain mások galád dolgairól írtunk, s nem valami felvilágosító dologról. De meg kellett írunk, hogy egyszer végezzünk az „újjászervezetek”-kel, akik becstelenségeket csinálnak, és minket gyaláznak.

Mi tudjuk, hogy ők most védekezni fognak, és tagadják majd, amit mi és amit a *Tribuna poporului* írt róluk.

De a bűnösök is tagadnak, s mégis megvetik őket!

Tegyünk így az „újjászervezettekkel” is! Óvakodjunk tőlük, mint a tüztől! Óvakodjunk lapjuktól, a *Voința poporului*tól. (Ha megkapjátok, elolvashatjátok, ha nem féltetek, hogy undort kaptok tőle.)

A mi válaszuk az legyen, hogy azon dolgozzunk és fáradozzunk, hogy az igazi szociáldemokrácia mindenütt elterjedjen.

Válaszuk az, hogy minden erőnkől terjesszük az *Adevărul*, amely felvilágosítja a népet s az igazi szociáldemokráciára tanít.

Előre, testvérek — előre!

Lobogjon fent a magasban a vörös zászló, mely a *szabadság, egyenlőség és testvériség* felé vezet! Éljen a nemzetközi szociáldemokrácia!

J

1903 okt. 21

Az Adevărul cáfolata az erdélyi románság körében észlelt forradalmi hangulatról¹

Az utóbbi napokban néhány magyar lap hazugságot talált ki. Azt írták, hogy az erdélyi románok forradalmat csinálnak, és az egész magyarságot lemezárólják. Ilyesmit csak az urak lapjai írhatnak. Látják ők jól, hogy a dolgozó nép elégedetlen. Ők azonban azt hiszik, hogy ez a nép úgy akar magán segíteni, hogy forradalmat csinál, és lemezárólja a magyarságot. Ebből látszik, hogy ők nagyon jól tudják, a munkásság erős, és ha fellázadna, véget vetne uralmuknak.

² Község, melyről nevét felvette (Russu-Sirianu).

¹ A közlemény eredeti címe és lelőhelye: *Revoluția Românilor* — A románok forradalma. *Adevărul*, 1903. okt. 21; 11. sz.

De csak csillapodjanak le, nagyuramék! A románoknak egyelőre eszükbe sem jut, hogy forradalmat csináljanak. De készen állanak rá. A szociáldemokrácián belül szervezkednek, és amikor már minden munkás szocialista lesz, akkor előterjesztik majd fájdalmaikat, követelni fogják jogaikat és a mai gyalázatos állapotok megváltoztatását. Ez lesz a románok forradalma. Büszke forradalom lesz ez. Fellázad minden öntudatos, okos és felvilágosult román munkás és követelni fogja a szocialista kívánságok teljesítését. Nem fog ott vér folyni és nem lesz emberhalál. A szociáldemokrácia békésen győz majd.

De most? Ne féljeteK, herék, nincs semmilyen forradalom. A „móc” sem ostoba, hogy fellázadjon, hogy katonáitok lelőjék őket . . .

Most csak forrongás van a románok között. A hegyeken és a völgyekben hangosan kiáltják: *Éljen a forradalmi szociáldemokrata párt!*

6

1903 aug. 28—29

A „Román színházalap szerzési társulat” 1903. évi szászsebesi közgyűlésének tervezete az állandó magyarországi román színház létesítésére vonatkozólag¹

A közgyűlés a bizottmány javaslatára, az állandó román színház létesítésére vonatkozólag a következő tervezetet fogadta el:

A) Általános elvek

Egyelőre az egyesület nem gondol arra, hogy állandó színházat építsen, hanem meg fog elégedni azzal, hogy a központi bizottmány egy vándor román színészekből álló szintársulatot szervezzen, amely a románlakta vidékek központjaiban adjon elő színdarabokat. Az egyesület előtt nem az a

¹ A közölt tervezet egykorú magyar fordítását közli [Vertán József?] *Veritas*: A magyarországi románok egyházi, iskolai, közművelődési, közgazdasági intézményeinek és mozgalmainak ismertetése. Bp. 1908, Uránia könyvnyomda. 324—6. l. — Az 1877. febr. 13-án a belügyminiszter által 6787/877. sz. a. jóváhagyott, módosított alapszabályokkal működő „Román színházalap szerzési társulat” fejlődése, több évtizedes szervező munkája Vulkán József (Iosif Vulcan) író és szerkesztő, az 1865-ben Pesten alapított *Familia* irodalmi és művelődési hetilap alapító szerkesztője nevéhez fűződik. A „Társulat” a századforduló éveiben érkezett el az alapszabályok 12. pontjában körvonalazott célkitűzés, a magyarországi állandó román színház-szervezet tervének kidolgozásához, melyet — mint a közölt tervezetből is kitűnik — tízéves időtartamon belül kívánt megvalósítani. A „Román színházalap szerzési társulat” ez idő tájt már jelentős tőkével rendelkezett. Az 1903. évi szászsebesi közgyűlés jelentése szerint csak a romániai értékpapírjai eladásából befolyt összeg 156 635 koronát tett ki, s az egyesületi összvagyon 1907 júniusában már 409 ezer korona volt. Eppen ezért meglepő, hogy a „Társulat” aránylag hosszú időtartamra, kerekén egy évtizednyi időre tervezi a magyarországi állandó román színház felállítását, ami végül sem valósult meg, hiszen a szervezési határidő lejártá egybeesett az első világháború kitörésével. Annál meglepőbb ez, hiszen már az 1877. évi említett, módosított alapszabályok 21. pontja is kimondja, hogy „ha a társulat alapja oly összegre emelkedvén, melyből a román nemzeti színház alapítása lehetséges leend, a különösen e célra egybehívott közgyűlés fog ezen kérdés felett határozni”. A kérdésben — a századforduló éveiben — kevés érdemleges történt. Igaz, már az 1902. szept. 7—8-án Besztercén megtartott társulati közgyűlés „elvben decretálta az állandó román színház létesítését” majd az 1903. szept. 28—29-i szászsebesi közgyűlés a kiküldött bizottság javaslatára elfogadta a közölt tervezetet, — az elkövetkező években az állandó román színház ügye mégis alig haladt valamit előre. Annyi mindenesetre történt, hogy az 1904. aug. 28—29-én tartott brádi közgyűlés ösztöndíjasokat küldött ki külföldi tanulmányutakra — a korábban, Ady egyik hírlapi cikkével kapcsolatban említett Zacharie *Barseanut* (I. Iratok III. 57. sz. irat 1. jegyz.) Bécsbe, illetve Berlinbe, és George *Stoica*-t a bukaresti konzervatóriumra. További előhaladást jelentett a következő évben, 1906. aug. 28—29-én Lippán tartott közgyűlés, melyen elhatározták, hogy román színészek képeztesére évi 4 ezer korona ösztöndíjat osztanak ki és újabb színműpályázatot tűztek ki. A lippai közgyűlésen elfogadott határozati javaslat 3. pontja ugyanakkor kimondja, hogy addig is, amíg Magyarországon állandó román színház létesül, illetve állandó román szintársulatot szer-